

Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkisine Yansımaları: Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme

(Araştırma Makalesi)

Reflection of The Syrian Refugee Crisis on The Relationship Between Turkey and The European Union: An Assessment on a World Systems Analysis
Doi: 10.29023/alanyaakademik.1035028

Tolga ÖZTÜRK

Dr. Öğretim Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İİSBF, Uluslararası Ticaret Bölümü
tolga.ozturk@alanya.edu.tr
Orcid No: 0000-0002-8236-0389

Ece BOYACI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Bölümü
eceboyaci2210@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-7517-0237

Bu makaleye atıfta bulunmak için: Öztürk, T. & Boyacı, E. (2022). "Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkisine Yansımaları: Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme", *Alanya Akademik Bakış*, 6(1), Sayfa No. 1809-1823.

ÖZET

Anahtar kelimeler:
Dünya Sistemleri Analizi, Suriye İç Savaşı, Göç, Avrupa Birliği, Türkiye.

Makale Geliş Tarihi:
10.12.2021
Kabul Tarihi:
19.01.2022

Göç insanlık tarihiyle başlayan ve günümüze kadar gelen bir olgudur. Türkiye, jeopolitik konumu gereği tarih boyunca birçok göçmenin hedef ya da geçiş bölgesi olmuştur. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı, Türkiye'yi ve Avrupa'ya sosyal, siyasi ve ekonomik olarak olumsuz etkisi altına alan küresel bir göç dalgasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türkiye ve Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin Suriye İç Savaşı dönemindeki ilişkilerinin göç hareketleri bağlamında değerlendirilmesidir. Suriye kaynaklı küresel göçün, Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerine etkisi "Dünya Sistemleri" kuramı bağlamında ele alınmıştır. "Çevre"den, "Yarı-Çevre"ye oradan da "Merkez"i hedefleyen göç hareketinin siyasi etkilerinin kuram çerçevesinde sınanarak değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla, Suriye, Türkiye ve Avrupa Birliği'nin göç ve güvenlik politikalarının, birbirlerine olan politik bakış açısının, göç unsuruyla nasıl şekillendiği de Sistem Okulu yaklaşımıyla ele alınmıştır.

ABSTRACT

The migration is a phenomenon that started with the history of humanity and has survived to the present day. Due to its geopolitical position, Turkey has been the target or transit area of many immigrants throughout history. The Syrian Civil War, which started in 2011, caused a mass migration wave that negatively affected Turkey and Europe socially, politically and economically. The aim of this study is to evaluate the relations between Turkey and the

Keywords:
World Systems
Theory, Syrian
Civil War,
Migration,
European Union,
Turkey.

European Union member countries during the Syrian Civil War in the context of migration movements. The effect of mass migration originating from Syria on the relations between Turkey and the European Union is discussed in the context of the "World Systems Theory". It is aimed to evaluate the political effects of the migration movement from the "Periphery" to the "Semi-Periphery" and then to the "Core" by testing it within the framework of theory. Therefore, how the migration and security policies of Syria, Turkey and the European Union, and their political perspectives towards each other, are shaped by the element of migration is also discussed with the Imperialism Studies approach.

1. GİRİŞ

Ekonomik kayıplar, doğal afetler, dini, siyasi, sosyolojik nedenler, askeri nedenler ve savaşın meydana gelmesi gibi durumların itici güç olmasıyla başka bir ülkeye yasal yollarla veyahut yasal olmayan yollarla girmeye göç denir. Yasal olmayan yollarla girilmesi durumuna düzensiz göç adı verilirken buna daha temel, başlangıç seviyesinde açıklama yapmak gerekirse ülkeden zamanı geldiğinde çıkmamak veyahut ülkeye yasal olmayan yollarla girmekte denebilir (İşcan Erdoğan, 2019:20-21).

Göç, ülkeleri ekonomik, sosyal ve siyasal olarak etkilemektedir ve bu etki olumlu olduğu gibi kontrol edilemezse olumsuz da olmaktadır. Ülkeler bu etkilerden olumsuz bir şekilde etkilenmemek için göç politikalarını düzenleyerek kendilerini bir bakıma korumaya almaktadır veyahut ülkesine bu olguyu kullanarak katkı sunmaktadır. Bundan dolayı da her ülke kendi göç politikasını kendi çıkarlarına göre kendisi belirlemiştir. Bu durum özelinde bu çalışmada Türkiye ve Avrupa Birliği incelenmiştir.

Yaşanan İkinci Dünya Savaşı stratejik açıdan farklı bir savaş niteliğinde olup ülkelere çok ciddi zarar vermiştir. Avrupa Birliği de İkinci Dünya Savaşından çıktıktan sonra yaşadığı ağır hasarlarının belli bölümünü mültecilerle kapamış ve az gelişmiş ülkelerden ucuz iş gücü almak, nitelikli iş gücünü arttırmak gibi nedenlerle mülteci alımına olumlu yaklaşmış ve işçi göçünü kabul ettiğine dair açıklamalar yaparak göç politikalarını düzenlemiştir. Daha rahat, refah içerisinde ve şu anda yaşadıklarından daha kaliteli bir hayat yaşamak isteyen kişiler Avrupa Birliği'nin bu göç çağrısına kulaklarını tıkamamış ve işçi olarak Avrupa Birliği'ne yol almıştır (Güleç, 2015: 83-84).

Göçe karşı olan bu olumlu tavır devam ederken Suriye ve Mısır, İsrail'e saldırmış ve Arap-İsrail savaşı meydana gelmiştir. Bu savaş sonrasında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) tarafından Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin İsrail'e olan desteğini kırmak ve kaybedilmiş olan Arap topraklarını geri kazanma amacıyla petrol stratejik bir siyasi dayanak olarak kullanılmış ve 1973 Petrol Krizi böylece tüm dünyayı etkisi altına almıştır (Öztürk ve Saygın, 2017: 2).

Yaşanan nüfus hareketliliğinin de çok büyük katkısıyla durmadan gelişen Avrupa'nın ekonomisi "Petrol Krizi" adı verilen bu olayla beraber sekteye uğramış, işsizlik artmış ve gelen sığınmacılara karşı olan tutumda halk tarafından "işlerini ellerinden alan kişi, suçlu kişi, niteliksiz kişi" olarak değişmiş bunun sonucunda da kontrolsüz göçün getirdiği olumsuz etkiler meydana gelmeye başlamıştır (Aktaş ve Öztekin, 2017:206).

Bu noktada Türkiye de yaşanan petrol krizinden etkilenmiş, Avrupa Birliği'ne yönelik gerçekleşen işçi göçü gönderimi Avrupa Birliği ret verdiği için dolaylı yoldan durmuş ve ülke ekonomisi sekteye uğramıştır (Öztürk ve Saygın, 2017:6).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber Avrupa Topluluğu, resmi olarak "Avrupa Birliği" haline dönüşmüş ve küreselleşmenin etkisiyle göç hareketlerinde hızlı bir artış meydana gelmiştir. Bu noktada Avrupa Birliği, her ne kadar kendini yaptığı anlaşmalarla ve politikalarla korumaya alsada ülkeye gelen kitlesel göçleri engellemede çok fazla başarılı olamamış ve bu noktada göç olgusunun ciddiyeti bir kere daha anlaşılmıştır. Ülkeye resmi olarak giremeyen kişiler, yasal olmayan yollara başvurarak ülkeye girmeye çalışmaya başlamıştır. Bu noktada Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki iletişimin ne denli önemli olduğu bir kere daha anlaşılmıştır zira artan düzensiz göçle beraber Türkiye'nin coğrafi konumundan faydalanılmıştır. Jeopolitik konumu gereğince Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesiştiği noktada yer alan Türkiye, mülteciler tarafından Avrupa'ya ulaşmada önemli bir araç olarak görülmüş, transit bölge olarak kullanılmış ve sadece göç alan veyahut gönderen değil hem göç alan hem de göç gönderen bir ülke haline dönüşmüştür (Güleç, 2015: 84-93).

Yaşanan göç durumundan daha fazla olumsuz etkilenmemek ve gelişmeye hızla devam etmek isteyen Avrupa Birliği, göçmen alımını neredeyse tamamen durdurmuş ve göç politikalarını da bu yönde değiştirerek adeta "Avrupa Kalesi" yaratmaya çalışmıştır. Avrupa Birliği, gösterdiği bu tutumdan uzun süre vazgeçmemiştir. Göçmen alımını durdurmak isteyen Avrupa sadece göç politikalarını buna göre düzenlememiş aynı zamanda da bunu kontrol edebilmek için ülkelerle anlaşma yapmıştır (Arkan Tuncel, 2017:981).

Avrupa Birliği kendi çıkarlarını korumak amacıyla Türkiye ile de bu yönde adımlar atmıştır. Yapılan anlaşmaların etkisini en yoğun gösterdiği olay ise Arap Baharından etkilenmesiyle fitili ateşlenen, 2011 yılında yaşanan Suriyeli mülteci göçü olmuştur. Ülkelerinde çıkan savaştan dolayı zorunlu göçe maruz bırakılan Suriyeliler, yaşama ihtiyaçlarını gidermek amacıyla komşu ülkelere sığınmıştır. Türkiye'den yardım bekleyen 252 kişilik kafilenin Cilvegözü sınır kapısına dayanmasıyla beraber Türkiye kapılarını açtığı çağrısını yapmış ve gelen mültecileri kamplara yerleştirerek temel hak ve ihtiyaçlarını sağlamıştır. Gelen sığınmacı sayısı çok kısa sürede beklentinin üzerine çıkmıştır (Öztürk ve Çoltu, 2018: 188-190). 21 Ekim 2021 güncel verilere göre Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3 milyon 723 bin 674 kişiye ulaşmıştır (www.multeciler.org.tr, 2021).

Türkiye, Suriye'de yaşanan olayın bir insanlık dramı olduğunu ve kitlesel göçe zorlanan Suriyeli mültecilerin sorumluluğunun Avrupa devletleri tarafından da paylaşılması gerektiğini her fırsatta dile getirirse de Avrupa Birliği, bu mültecilerin Birlik sınırlarından girmesine karşı olumsuz yaklaşmakla birlikte yer yer katı bir tutum sergilemiştir. Bu katı tutumunu korumakla birlikte zamanla maddi gücünü kullanarak sorumluluğu paylaşmaya daha sıcak yaklaşmış bu bağlamda da Suriyelilere yardım etme karşılığında toplamda 6 milyar Euro para yardımı yapacağını açıklamıştır. Paranın 4,3 milyar Euro'sunu doğrudan vermiş, 1,7 milyar Euro'sunu ise projelere bağlamıştır (Yanardağ ve Yanardağ, 2019: 4-5).

Suriye krizi, bir taraftan Avrupa Birliği ve Türkiye arasında anlaşmalar yapılmasını zorunlu kılarken diğer taraftan her iki tarafa da kendi çıkarlarına yönelik öneriler sunmuştur. Bu süreçte verilen sözlerin tutulmayıp ötelenmesi taraflar arasındaki ilişkinin yıpranmasına neden olmuştur. Suriye krizinin Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkilerine yansımaları, Wallerstein'in Dünya Sistemleri kuramı perspektifinden incelendiğinde Merkez'in kapitalizmi benimseyen ve

güçlü ekonomiye sahip Avrupa Birliği olduğu kabul edilebilir. Buna karşılık, ekonomik olarak daha zayıf Suriye'nin Wallerstein'in kuramında Çevre'de kaldığı açıktır. Kuramın denkleminde Çevre konumundaki kadar zayıf olmamakla birlikte Merkez'deki kadar da güçlü olmayan tarafın Türkiye olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin, hem Yarı Çevre hem de jeopolitik olarak geçiş ülkesi konumunda olduğu belirtilmelidir. Wallerstein'in kuramına göre ülkeleri diğer ülkelerle karşılaştırmak bize daha sağlıklı bir analiz düzeyi sunacak olsa da bu çalışmada Avrupa Birliği'ni, ulusüstü siyasi-ekonomik bir yapı olarak, 3 taraflı analiz düzeyinden Merkez'de konumlandırmanın sebebi bilhassa ele alınan göç konusunda Birlik'in yasal yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşmalarından Amsterdam Antlaşması'nın 62 (2) ve (3) ile 63 (1) maddelerinde Birlik'in dış sınır kontrolleri, göç ve sığınma konusundaki diğer tedbirler ve ayrıca Birlik içerisinde kişilerin serbest dolaşımına ilişkin maddeler düzenlenmiş ve üye ülkeler tarafından imza altına alınmıştır. Bu bağlamda Birlik üyesi ülkeler söz konusu hususta tek bir ülke gibi düşünmekte ve Birlik'e üye olmayan ülkelere karşı ortak bir şekilde hareket etmektedir. Avrupa Birliği karmaşık ve katmanlı yapısı ile ulusüstü bir özellik göstermekle birlikte incelenen göç bağlamında kurumsal düzeyde hareket etmesinden dolayı Avrupa Birliği'ni kurama göre Merkez olarak değerlendirmek yerinde olacaktır (Göç İdaresi Başkanlığı, İltica ve Göç Mevzuatı 2005:74)

Bu doğrultuda değerlendirecek olursak, Suriye, Türkiye ve Avrupa Birliği birbirine bağımlıdır. Avrupa'nın, Türkiye ve Suriye'den gelecek olan ucuz nitelikli iş gücüne ve hammaddeye ihtiyacı varken Türkiye ve Suriye'nin de orada yaşayarak refah seviyesini arttırmaya, daha nitelikli bir eğitim almaya, kültürel gelişimini tamamlamaya ihtiyacı vardır. Birbirinden ayıramayan bu üç bağlam çerçevesinde Suriye krizine bakıldığında ise Avrupa Birliği'nin sadece istedikleri niteliklere sahip olan kişileri kabul edip, kendi ihtiyaçlarına uymadığını düşündüğünü ise ülkeye almayıp, sahip olduğu ekonomik gücünü de bu yönde kullanarak yaşanan göç krizinden asgari düzeyde etkilenmeye çalıştığı görülmüştür. Yarı Çevre olan Türkiye ise sahip olduğu tüm imkânları kullanarak Çevre ülkede yaşanan insanlık dramına seyirci kalmamıştır. Merkez-Yarı Çevre ve Çevre arasındaki bu dengenin getirdiği koşullarla beraber, dünya sistemlerinin doğası gereğince Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkinin yaşanan mülteci kriziyle gelişme göstermesi beklenen bir sonuçtur.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı son yıllarda Suriye Krizi ile birlikte gerilen Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerini göç unsuru özelinde değerlendirmektir. Çalışma nitel yöntemle ele alınmış ve metodolojik olarak göç konusu özelinde de sıklıkla başvurulan Wallerstein'in Dünya Sistemleri Analizi kuramı kullanılmıştır. Çalışma, güncel bir sorunun söz konusu kuram ile ele alınması dolayısıyla, özgün bir çalışma olarak, alana farklı bir bakış açısı kazandırma hedefindedir.

2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ KRİZİ

2010 yılında Tunus'ta Muhammed Bouazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan Arap Baharı, rejim karşıtı bir ayaklanmanın siyasi sonucudur. İşsizlik, yolsuzluk, rüşvet, eğitimdeki eksiklikler, iktidarın halka karşı baskıları, ifade özgürlüğünün sınırlı olması, temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması gibi nedenlerden dolayı halk tarafından bu sistemin değişmesi için protestolar yapılmıştır. Yapılan protestolar kısa süre sonra kitlesel bir harekete dönüşmüş ve diğer Arap ülkelerine de hızla yayılmıştır. Arap Baharı bazı ülkelerde siyasi rejimi değiştirse de genel olarak başarıyla sonuçlandığı söylenemez. Özellikle görüldüğü üzere Suriye'de farklı bir şekilde seyrederek iç savaşa neden olmuştur fakat Suriye'de yaşanan durumu da sadece

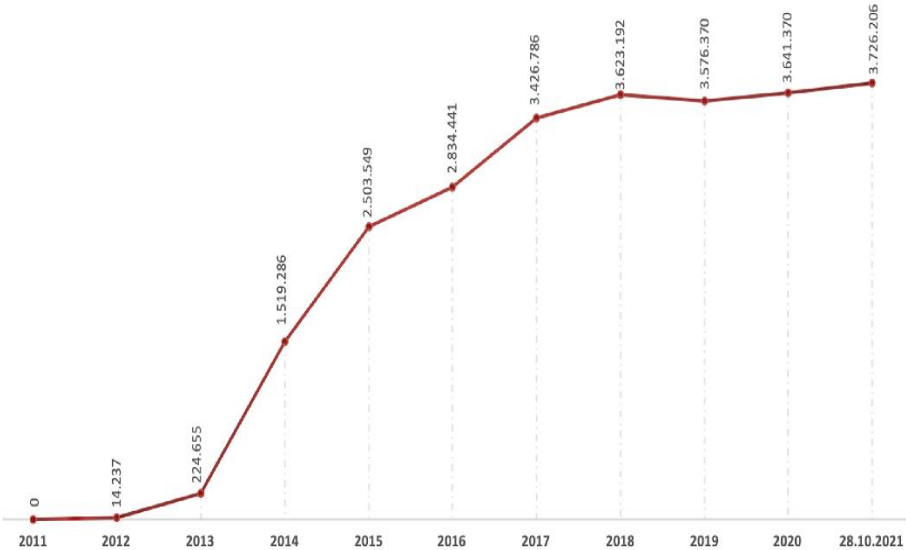
Arap Baharıyla açıklamak şu noktada pek mümkün değildir çünkü yaşanan iç savaş kendi içerisinde birçok farklı dinamiği barındırmaktadır (Bozkurt, 2018:58).

Genel olarak iç savaşın çıkmasında ekonominin daha baskın olduğu düşünülse de siyasi nedenler de çok büyük rol oynamıştır. Örneğin halkın rejime karşı duyduğu memnuniyetsizliği barışçıl protestolarla dile getirmesi katı yasaklara, silahların halka doğrultulmasına ve halkın terörist olarak suçlanmasına neden olmuştur. Bütün bunlara karşı halk direnmeye devam ederek protestolarını sürdürdükçe Beşşar Esad ve yönetimi de tepkilerini sertleştirmiş ve birçok insanın ölümüne neden olmuştur (Şen, 2021:5-7).

Bu gelişmelerden sonra Suriye ordusundan rejim karşıtı birçok subay ve asker ordudan ayrılmış ve rejimi yıkma amacı güden “Özgür Suriye Ordusu” nu kurmuşlardır. Bu kırılmayla beraber iç savaşın ayak sesleri duyulmuştur (Yeltin, 2018:205).

Her iki tarafta geri çekilmiyorken Dera şehrine tanklarla ve silahlarla girilmiş, tanklarla ve silahlarla girilmesinin terör eylemlerini durdurma ve güvenliği sağlama amacı güttüğü, Dera’daki göstericilerin askeri rehin aldığı ve kundaklama yaptıkları söylenmiştir fakat daha sonra 14 yaşında bir çocuğun kaybolduğu o çocuğunda işkence yapılarak öldürüldüğü ortaya çıkmıştır. Bahsedilen olayın yaşandığı gün 252 kişilik bir kabile Hatay’ın Cilvegözü sınır kapısında sığınma talebinde bulunmuştur. Türkiye tarafından insancıl bir yaklaşımla kitlesel göç kabul edilmiş ve hemen sınır illerinde kampların kurulma talimatı verilmiştir (Acar, 2019:80).

Açık kapı politikası izlenerek kritik eşiğin 100.000 kişi olduğu söylenmiş olsa da geçici ev sahipliği yapılan Suriyeli vatandaşlar dört yıl içerisinde beklenen sayının üzerine çıkarak Türkiye’yi en fazla sığınmacı ağırlayan ülke durumuna getirip aynı zamanda ciddi bir mülteci problemiyle de karşı karşıya bırakmışlardır (Ağır ve Sezik, 2015:96-116).

Şekil 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2021

Mevcut durumda kamp sayıları yetersiz kalmış ve Suriyeli vatandaşlar farklı bağlantılar kullanarak şehirde yaşamaya başlamışlardır. Zamanla bu sayı fazla yükseldiği için sosyal statü farkları ortaya çıkmaya başlayarak uyum sorunu yaşanmaya başlanmıştır. Yaşanan bu durum göç olgusunun niteliğine ve amacına bakıldığında beklenmeyen bir durum değildir. Ayrıca şu anda kendi ülkelerinde yaşadıklarından daha rahat bir hayat yaşıyor olmaları, burada bir düzen kurmaları ve refah seviyesinin de kendi ülkelerinden daha yüksek olmasından dolayı kendi ülkelerindeki savaş bitse dahi büyük bir çoğunluğunun bir daha geri dönmeyeceği tahmin edilebilir bir durumdur (Dulkadir, 2017:28).

Ayrıca çatışmaların sivil halkı da kapsayacak şekilde bu denli artması bir insanlık dramının yaşanmasına neden olarak sadece Suriye için değil bölge ülkeleri ve Avrupa ülkeleri için de sancılı bir süreci başlatmıştır. Zira yaşanan çatışmalar sadece Beşşar Esad ve karşıtlarını etkilemekle kalmamış İslamcı devletler ile devletten bağımsız yasal ya da yasal olmayan organizasyonlarla beraber küresel güçlerin savaştığı bir ortama dönüşmüştür (Canyurt, 2018:1108). Bu durum, Türkiye’yi ve Avrupa’yı hem terörizmle karşı karşıya bırakmış hem de yaşanan bu göç dalgasını ülkeler için kriz haline dönüştürerek sosyal, ekonomik ve siyasi olarak olumsuz etkileşimlere yol açmıştır. Bütün bunlar göz önüne alındığında gelen sığınmacıların Türk halkının alışılmış yaşam tarzına, dillerine ve sosyal ilişkilerine uyum sağlayarak entegre olmaları gerektiği bunlara istinaden ülkelerin göç politikalarını da buna göre düzenlemesi gerektiği söylenebilir. Söz konusu politikaların ise hangi yöntem ile ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Wallerstein’in Dünya Sistemleri Analizi doğrultusunda Suriye İç Savaşı ve ortaya çıkardığı göç sorunu ele alınabilir.

3. DÜNYA SİSTEMLERİ ANALİZİ BAKIŞIYLA SURİYE KRİZİ

20. yüzyılın önde gelen sosyal bilimcilerinden olan Immanuel Wallerstein, “Dünya Sistemleri Analizi” adlı teoriyi geliştirerek şu an içerisinde yaşadığımız modern dünya sisteminin kapitalist bir dünya ekonomisi olduğunu savunmaktadır. Wallerstein’in bahsettiği kapitalist dünya ekonomisi kavramı 3 temel sınıflandırma metodu üzerinden açıklanmaktadır. Bunlar “Merkez”, “Yarı-Çevre” ve “Çevre” ülkeler olarak adlandırılmıştır. Bahsedilen bu kapitalist sistem, 16.yy’da ortaya çıkmış olmasına rağmen 19.yy’ın ortalarında neredeyse bütün dünyaya yayılmıştır. Wallerstein’in Dünya Sistemi’nde “Merkez”, “Yarı-Çevre” ve “Çevre”, ülkeler arasındaki ilişkileri belirler ve dünya bu ekonomi-politik bağıntılardan oluşur. Dünya Sistemi küresel kapitalist ekonomi içinde devam eder ve bu kümelerin hiçbirisi birbirinden ayrı hareket edemez. Dolayısıyla, Merkez, Çevre ve Yarı Çevre ülkeler birbirine bağımlı ve birbirleriyle göz ardı edilemeyecek ilişki içerisinde (Wallerstein, 2018,51-81).*

Bu yaklaşıma göre Merkez ülkeler ekonomik ve sosyal olarak Çevre ve Yarı Çevre ülkelerden daha müreffettir ve teknolojiyi de ellerinde bulundururlar. Çevre ülkeler ise hem teknolojik hem de ekonomik birikim açısından Merkez ülkelere bağımlı konumdadırlar. Genelde bu ülkeler Merkez ülkelerin ucuz pazarları durumundadır. Yarı Çevre ülkelerini ise geçiş ülkeleri olarak tanımlayabiliriz. Bu ülkeler ne Merkez ülkeler kadar teknolojiyi ellerinde bulundurup

---

* Ayrıntılı bilgi için bkz: Immanuel Wallerstein, “The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century”, New York: Academic Press, 1974.

sermaye birikimi açısından zengindir, ne de Çevre ülkeler kadar dar geliri ve teknolojiye yoksun durumdadırlar (Çağlayan, 2006:79-84).

Merkez-Çevre yaklaşımına göre, merkez ülkelerin ekonomik olarak diğer ülkelerden daha güçlü olma sebebi kısmi tekelleşmenin serbest pazara göre daha kârlı olmasındandır. Nispeten tekelleşmenin de daha kârlı olmasından dolayı artı değer çevre ülkelerden merkeze akmakta fakat çevresel ürün üreticilerinden, merkeze doğru sürekli artı-değer akışının gerçekleşmesi de bu noktada eşitsiz mübadeleyi doğurmaktadır. Oluşan eşitsiz mübadele, kapitalizmin bir sonucu ve Merkez-Çevrenin birbirine olan bağlılığının sürmesi için gerekliliğidir. Bunlara istinaden merkez ülkelerin konumlandıkları yer de güçlü olacağından Merkez-Çevre ilişkisinin coğrafi bir sonucu olacağı unutulmamalıdır. Bunlara ilaveten Yarı Çevre olan ülkelere, nispeten eşit sayılabilecek bir üretim süreci karışımına sahiptir ve ne Çevre ülke kadar güçsüz ne de Merkez ülke kadar güçlü konumdadırlar. Yarı Çevreler, bir yandan kendini Çevre konumuna düşmemek için korumaya çalışırken diğer yandan Merkez ülke statüsüne erişmek için verimliliğini arttırmaya adanmıştır (Wallerstein, 2018,32-63). Bu bağlamda, Merkez ülkelerin bu kapitalist gelişim için Çevre ve Yarı Çevre ülkelere bağımlı olduğu söylenebilir, zira Merkez ülkeler ucuz iş gücü, hammadde ve pazar için Çevre ve Yarı Çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadırlar. Gelen hammadde, ucuz iş gücü tarafından işlenmektedir. Maliyetin düşmüş olmasından dolayı pazarda da ucuza satılır ve kapitalizm geri dönüşümü bu şekilde başlatılmış olur. Bu yaklaşıma göre, Çevre ülkelerin bu sisteme katılma nedenine bakıldığında, kapitalist sistemi kendi içlerindeki işleyişe adapte ederek benimseyip kendi refah seviyelerini yükseltmek için olduğu söylenebilir. Yani eşek-havuç metaforundakine benzer bir şekilde Çevre ve Yarı Çevre ülkeler, Merkez ülkeler gibi müreffeh olmak için çaba gösterirler fakat kısır döngü içerisinde kalıp yerlerini de kolaylıkla değiştiremezler. Bunun nedeni sermayelerinin, finans sisteminin ve parayı elinde bulunduran Merkez ülkelerin elinden alma şanslarının yok denecek kadar az olması, bunun yanında Merkez ülkelerin söz konusu sermaye birikimini sağlamalarında öncelikli etkisi bulunan teknolojiyi Yarı Çevre ve Çevre ülkelere aktarmaması olarak açıklanabilir. Nitekim yaşanan bu kapitalist sömürü döngüsü kaçınılmaz biçimde, Çevre ülkelerden Merkez ülkelere doğru bir nüfus hareketliliği doğurmaktadır (Çağlayan, 2006:79-84).

Göç olgusu bahsettiğimiz Dünya Sistemi döngüsü içinde insanların doğal olarak müreffeh dünyaya doğru hareketini tetiklemektedir. Merkez ülkeler, 16. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar doğrudan sömürdükleri Çevre ülkeleri günümüzdeki sistemle dolaylı yoldan sömürmektedirler. Söz konusu sömürü Çevre ülkelerde yoksulluk, açlık, savaş, baskı rejimleri gibi unsurları devinime geçirmekte ve kaçınılmaz olarak göç unsurunu ortaya çıkarmaktadır (İnce, 2019:2598-2599).

Kurama göre, Merkeze akan dolaylı para akışıyla Çevre sömürülürken Merkez ülke sömüren konumdadır. Bundan dolayı da Çevreden, Merkeze doğru akan imkânlar yine Çevredeki kişileri Merkeze yönlendirmekte ve böylece de nüfus hareketi gerçekleşmektedir. Bu çalışma özelinde Merkez güç, Avrupa Birliği, Yarı Çevre, Türkiye ve Çevre ülke Suriye olarak ele alınmıştır. Ekonomik ve sosyal anlamda zaten Avrupa Birliği ve Türkiye'den geride kalmış olan Suriye'de siyasi gücün de çökmeye başlamasıyla iç savaş yaşanmış ve ülkedeki istikrar tamamen ortadan kalkmıştır. Meydana gelen çatışmada halk, başta yaşama ihtiyacı olmak üzere güvenlik ve barınma ihtiyaçlarını da karşılama amacıyla kendilerinden ekonomik, sosyal ve siyasi olarak daha üstün ülkelere sığınmak durumunda kalmışlardır. Jeopolitik konumu gereğince göç alan ve göç gönderen konumundaki Yarı Çevre olan Türkiye, bu ihtiyaçlarını

karşılıyacaklarını belirterek ve Suriyeli sığınmacıları “misafir” kabul ederek geçici süre kalmaları için kamplara yerleştirmiştir. Bu sırada Çevre ülkede çıkmış olan iç savaşa küresel güç olan başka Merkez ve Yarı Çevre ülkeler de katılmıştır ve her ülke, kendi politik çıkarlarını gütmektedir.

Suriye kaynaklı oluşan göç dalgasının öncelikli hedefi canlarını kurtarıp güvenli bir noktaya gitmektir. Bu bağlamda sınır komşusu olan Türkiye en mantıklı seçenek olarak ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni Türkiye hem coğrafi olarak yakın konumdadır, hem de ekonomik şartlar bakımından savaştan önceki durum da düşünüldüğünde daha iyi ekonomiye sahip Yarı Çevre ülkesi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla Türkiye, Suriyeliler için en mantıklı güzergâh olarak değerlendirilebilir. Yine Türkiye’yi göç için mantıklı hale getiren bir diğer unsur ise Türkiye üzerinden Avrupa ülkeleri yani Merkez’e geçiş olasılığının bulunmasıdır. Suriyeli göçmenler için Çevre’de kalmak canlarına mal olabileceken, Türkiye’de iş bulma ve en azından canlarından emin bir şekilde yaşama imkânı elde edeceklerdir. Ayrıca Türkiye, Suriyeli göçmenlere, coğrafi konumu ile birlikte Avrupa’ya geçiş olasılığı da sunmaktadır. Avrupa’ya geçebilmeleri halinde ise Merkez’e adım atabilecek ve müreffeh şekilde yaşayabilecekleri umudunu taşımaktadırlar. Dolayısıyla göç güzergâhı Wallerstein’in Dünya Sistemi doğrultusunda ilerlemektedir denilebilir.

Merkez’den Çevre’ye bir değerlendirme yapılacak olursa, Avrupa Birliği söz konusu Suriye göç dalgasını yerinde tutmaya çabalamaktadır. Suriye’den kendisine gelecek göç dalgası ile birlikte sosyal ve ekonomik olarak sıkıntı yaşamak istememektedir. Bunun sonucunda elindeki sermaye birikimiyle Türkiye’ye göç krizinde kullanmak için fon ayırarak, Türkiye’ye göç konusunda bazı siyasi tavizler vaat ederek (vize serbestisi) göçü engellemeye çalıştığı görülmektedir. 2008 Küresel Finans Krizi’nin ardından resesyona giren ve hali hazırda hala sıkıntıları devam eden Avrupa ekonomisi yüzünden göçmen kabulü Avrupa açısından uzak bir ihtimal olarak görülebilir. Sonuç olarak Wallerstein’in Merkez, Yarı Çevre ve Çevre örüntüsünün Suriyeli göçmenler için iyi işlediğini söyleyebiliriz.

4. SURİYE KRİZİNE AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE PERSPEKTİFİNDEN BAKIŞ

2011 yılında temelleri atılan iç savaştaki çatışmaların büyümesiyle Suriye halkı canlarını kurtarmak amacıyla göç etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan göç krizinde büyük bir çoğunluk güvenli bir yerde yaşama umuduyla Türkiye’ye sığınırken bir kısmı da refah seviyesinin daha yüksek olmasından dolayı Avrupa’ya sığınmıştır.

Bundan dolayı, Türkiye’deki Suriyeliler sadece Türkiye’yi değil Avrupa Birliğini de gelecekte ne olacağı, birliği nasıl etkileyeceği ve politikalarının nasıl ilerleyeceği konusunda oldukça fazla endişelendirmektedir. Bu bağlamda Suriye kaynaklı göç hareketliliği uluslararası bir kriz olarak değerlendirilmekte, Avrupa Birliği’nin sınır yönetimi politikasındaki gayeleri istikametinde yöneltmeye çalışılmakta ve bu doğrultuda, Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki göç ve iltica ilişkisi yeniden şekillenmektedir. İlişkinin yeniden şekillenmesine katkı sunan en büyük neden Türkiye’ye olan göç akınının 2015 Bahar aylarından itibaren Avrupa Birliği’ne yönelmesidir. Ayrıca dış sınır güvenliğinin öneminin Schengen’le beraber Avrupa Birliği’nin temel politikasından biri olduğu hali göz önünde bulundurulursa Avrupa Birliği’nin dış sınır güvenliği için Türkiye’yle uyum içerisinde kalıp bir iş birliği yapması zorunludur çünkü Suriyeliler, Avrupa Birliği için büyük bir sorunu teşkil etmektedir (Bozkaya ve Kıncal, 2018: 113).

Bu bağlamda öncelikle belirtmek gerekir ki tarihsel olgulara bakıldığında Avrupa ülkeleri de özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra göç karşıtı politika gütmemişler, fakat Avrupa'nın bilhassa 1973 Petrol Krizi'nden sonra kıta ekonomisinin sarsıntıya uğramasıyla beraber zamanında ihtiyaç doğrultusunda pragmatik biçimde gösterilen iyimser tavır bırakılmış ve uyguladıkları göç politikası da bu ekseninde değişmeye başlamıştır. Avrupa'nın belirlediği ortak bir göç politikasından bahsetmek kolay değildir. Verilen kararlar ülkelerin çıkarları doğrultusunda şekil alabilmektedir. Buna göre verilen kararlar teorik olarak sadece üye ülkeleri bağlıyor gibi görünse de pratikte değişkenlik gösterebilmektedir. Göç olgusu, evrensel olarak ulusal sınırları tehdit eden bir olgudur, dolaylı yoldan da ulusal güvenliği üst düzeyde ilgilendirmektedir. Bu yüzden verilen her karar her ülkeyi bir noktada ilgilendirir fakat ülkeler, kendi çıkarlarını korumak için stratejik kararlar vermek zorundadır ve bu noktada da ulusal kararların ön plana çıkmasıyla ayrılmaktadır.

Kriz karşısında gösterilen tutumlara bu perspektiften bakıldığında görülmektedir ki Türkiye, kitleler halinde gelen kabilelerin sığınma talebini kabul ederek gayet insancıl bir yaklaşım sergileyerek adeta krizi benimsemiştir. Sürecin kısa bir süre içerisinde çözülüp, anlaşmaya varılacağı düşünülmüş olsa gerek ki alınan önlemler ve sunulan çözümler bu yüzden uzun vadeli olmamıştır (Karacalar, 2018:2428) fakat Suriye'de yaşanan kriz sadece ülke içinde kalmamış ayrıca küresel güçlerin dahil olma durumu krizin çözüm süresini uzatmış ve hatta belirsizliğe sürüklemiştir. Ancak Türkiye'nin sığınma talebiyle gelen kabileler de dâhil olmak üzere, gelen her mülteciye kucak açarak kamplarda güvenli bir yaşam fırsatı sunması da dünyanın hemfikir olduğu bir gerçektir.

Belirtildiği üzere sürecin bu kadar uzun olmayacağı düşünüldüğünden, Suriyeli mülteciler herhangi bir hukuki statüye dâhil edilmemişler ve misafir olarak tanımlanmışlardır. Fakat sürecin uzaması ve kitlesel akının milyonlara ulaşmasıyla hukuken bir statüye dâhil olmaları için de gerekli süreç başlatılmıştır (Karacalar, 2018:2429). Türkiye her ne kadar yardım elini sürekli uzatsa da diğer ülkelerin de bu sorumluluğu paylaşmaları gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir.

Türkiye'nin gelen mültecilere uyguladığı açık kapı politikasına karşın Avrupa Birliği sürece başta beklenen tepkiyi göstermemiştir. Akdeniz ve Ege sularında daha iyi bir hayat yaşayabilmek için ölmeyi göze alan insanların dramı karşısında Türkiye ile bir iş birliği yapmak zorunda kalmıştır. 2016 yılının mart ayında Avrupa Birliği ve Türkiye arasında, Türkiye'den Yunan adalarına kaçak yollarla gelenlerin ve sığınmacıların Türkiye'ye geri gönderilmesi konusunda bir mutabakat sağlanmıştır. Bu anlaşmayla beraber Ege Denizindeki belirli güzergâhları kullanarak Avrupa Birliğine giden mültecilerin Avrupa Birliği'ne girmesi engellenmiş, yasal yollarla Avrupa'ya gerekli koşulları sağladıktan sonra girmeleri sağlanmıştır. Anlaşma amacına ulaşmış ve Türkiye'den gelen mülteci ve göçmen sayısında çok önemli bir düşüş yaşanmıştır. Örneğin 2015 yılının Eylül ayında ortalama olarak 4.921 göçmen ve mülteci Türkiye'yi transit ülke olarak kullanıp Yunanistan'a denizden geçmiş, ekim ayında bu sayı 6.929'a ulaşmış ve mayıs ayında 47 kişiye düşmüştür. Türkiye ve Avrupa Birliğinin yaptığı bu antlaşmayla Türkiye'den Avrupa Birliğine olan göçün sayısı, sınırdaki uygulamalar ve sıkı denetim kontrollerinin etkisiyle büyük ölçüde azaltılmıştır. Fakat bu sıralarda İtalya, sığınma sisteminin alım merkezinin sınırının aşılmasına çok az sayı kaldığını ve bu yüzden zor durumda olduğunu açıklamıştır. Mülteciler, anlaşmadan ve sıkı kontrol noktasından dolayı Balkanlardan Orta ve Batı Avrupa'ya geçmektedir. İtalya bu noktada mülteciler için yeni bir giriş kapısı olmuştur (Akdoğan, 2018: 69-71).

Aynı zamanda bu mutabakata göre, Türkiye kendi topraklarından Yunan adalarına geçen her düzensiz göçü kendi topraklarına geri alacaktır ve Türkiye'ye her Suriyeli mülteci gönderildiğinde de Avrupa Birliği bir Suriyeli mülteci alacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliği, Türkiye'ye düzensiz göçmenlerin ihtiyaçlarında kullanılması için 3 milyar Euro vererek, mali destekte bulunulacağını sözünü vermiştir. Buna ek olarak 3 milyar Euro daha verileceği açıklanmış ve toplamda 6 milyar Euro'luk ödeme yapılmıştır (Bozkaya ve Kınca, 2018: 115). 2021 yılında ise Avrupa Parlamentosu'nda onaylandıktan sonra göç için yapılacak destek miktarlarında değişikliğe gidilerek bütçeyi 150 milyon Euro'ya çıkarılacağı belirtilmiş, yapılacak bu yardımı da en büyük insani yardım olarak tanımlamışlardır (TRT Haber, 2021). Bütün bunlar incelendiğinde Avrupa Birliği'nin yaşanan bu krizi normal bir "göçmen krizi" olarak algıladığı ve yaşanan bu insanlık dramındaki kişilere de savaştan kaçan sığınmacılar olarak bakmadığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı da Avrupa Birliği'nin, diğer ülkelere ek fonlarla mali yardımda bulunarak sorumluluğu paylaşmadığı, mültecilerin kendilerine sığınmalarını ve gönderilmelerini de bu şekilde engellemeye çalıştığı söylenebilir.

5. GÖÇ KRİZİNİN AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE OLASI ETKİLERİ

İnsanların bir ülkeden çıkıp başka bir ülkenin sınırına giriyor olması uluslararası göç kapsamında değerlendirilmektedir. Uluslararası göç, uluslararası ilişkilerin bir konusudur, dolayısıyla söz konusu iki kavram da birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Suriye krizi örneğinde görüldüğü üzere yaşanan kitlesel göç hareketlerinde ülkelerin diplomasi trafiğinde artış meydana gelmekte, bazen bunun ötesinde sert açıklamalarda da bulunulabilmektedir.

Göç kavramı bir ülkenin neredeyse her kademesini etkilediği için azımsanmayacak derecede öneme sahiptir. Devletler tarafından da göç olgusunun istenildiği gibi kontrol altına alınamayacak olması anlaşılmış ve göç böylece hem politik bir araç haline gelmiş hem de güvenleştirilmiştir. Nüfus hareketliliğiyle yer değiştirmenin meydana geliyor olması ve belirli bir sınırın içerisinde kalmasıyla da göç konusunun güvenleştirilmesi ön plana çıkmış ve bu olguda uluslararası ilişkileri etkiler hale gelmiştir (Kaygusuz, 2021:61-62).

Avrupa Birliğinde de durum bundan daha farklı ilerlememiş, nüfus hareketliliğinin meydana gelmesini aşırı sağcı partiler ve Avrupa liderleri tehdit olarak algılamış ve bu durumda da güvenlikçi söylemleri meydana getirmiştir (Özcan, 2017:10). Bu söylemler gündemde yeterince yer alırken 11 Eylül, Madrid, Londra ve Paris saldırıları yaşanmış, 11 Eylül saldırısında teröristlerin ülkeye göç ederek girdiği üzerinde durulmuştur. Hemen akabinde Avrupa'da yaşanan diğer saldırıların gerçekleştirilmesinde de orada yaşayan göçmenlerin payı olduğu ortaya çıkınca göçmen kavramı "terörizm" ile bağdaştırılmaya çalışılmış, gelen göçmenlere karşı bakış açısı giderek olumsuz bir hal almıştır (Uzunçayır, 2015:139).

Bakış açısının değişmesinde medyanın göçmen kavramını ötekileştirmesinin rolünün büyük olduğu söylenilebilir. Batı Medyası, gelen göçmenlerin tehdit unsuru olduklarını belirterek göçmenlerin kötü insanlar olduğunu kanıtlama arayışına girmiş, bütün bunlar sonucunda da Avrupa'daki göçmen karşıtlığı hızla artmıştır. Avrupa'da ötekileştirme bu kadar yoğun olmasına rağmen Avrupa Birliğine üye olan ülkelerde iltica oranı büyük bir artış göstermiştir. Göç etmek isteyen kişi sayısının fazlaca yükselmesi Avrupa Birliği'nin kendi çıkarlarına göre göç politikası düzenlemesi sonucunu doğurmuş ve üye ülkeler ortak bir göç politikası düzenleyememiştir. Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Asya'dan Avrupa'ya doğru göç artmış ve bu artan göçün büyük bir kısmı da Türkiye'den gelmiştir. Bu durum, dış ilişkilerdeki stratejileri

de etkilemiştir. Avrupa Birliği, politikalarını göç akımlarına karşı daha etkin ve minimum zararlar çıkaracak şekilde inşa etmeye başladığı için Türkiye'yle iş birliği yapmak durumunda kalmıştır. Avrupa Birliği, her ne kadar Türkiye ile ortak hareket etmeye çalışsa da çıkarları farklı olduğu için kriz karşısında gösterdikleri tavırlar da farklı olmuştur. Avrupa Birliği, yaratmak istediği “Avrupa Kalesi” tutumundan vazgeçmeyerek Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin Avrupa Birliği’ne geçmesini istemediği için politikalarını güvenlik çerçevesinde çizmiştir. Türkiye, her ne kadar Suriyelilere yardım ediyorken sorumluluğun sadece kendisine yüklenmemesi gerektiğini ve en çok mülteci ağırlayan ülke konumuna geldiği için yardımların artırılması gerektiğini düşünse de Avrupa Birliği’nin bu düşünceye sıcak yaklaşmadığı aşikârdır. Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkiler bu noktada gerilmeye başlamışken vize serbestisi konusunda da Avrupa Birliği’nin verdiği vaatleri yerine getirmemesi taraflar arasındaki ilişkiyi giderek yıpratmıştır (Özcan, 2017:10-11).

Bu sorunun çözülebilmesi için Avrupa Birliği’nin bakış açısını değiştirmesi gerekmekte, yaşanan insanlık dramına keyfi gerçekleşmiş “göç” gözüyle bakmayı bırakması gerekmektedir. Sonuç olarak her iki tarafın da yaşanan Suriye krizinden olumsuz etkilendiği söylenebilir.

6. SONUÇ

Wallerstein’in belirttiği üzere 20. yüzyıl dünyası İki Kutuplu ve ortaklar arasında rekabet içeren bir dünya olarak nitelendirilebilir. Başka bir deyişle ABD ve SSCB rakip iki hegemon güç olmalarına rağmen aynı sistemin zirvedeki temel aktörleri olarak hegemonyalarını devam ettirmişlerdir. Fakat kapitalist dünya ekonomisinde SSCB rekabete dayanamayıp aslında ABD’nin de hiç beklemediği ve kendisini bir bakıma boşlukta bırakacak şekilde yıkılmıştır. Bu durum ABD açısından da Dünya Sistemi’nin istikrarsızlaşması ve kendi hegemonyasının tehlikeye düşmesi anlamına gelmiştir. Bu durumun somut yansımaları 2000’li yıllarda karşımıza çıkmıştır. Ortadoğu coğrafyası, Çevre ülkelerden oluşan istikrarsızlığa en büyük aday coğrafya olarak değerlendirilebilir. Soğuk Savaş zamanında olası sorunların ötelendiği bu coğrafyada siyasi istikrarsızlık ve çözülme Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketleri ile kendini göstermiş ve 20. Yüzyılın otokratik liderlerini tarih sahnesinden silmeye başlamıştır. Suriye ise 20. Yüzyıldan kalma liderlik kadrosunun belki de başarılı olarak değerlendirilebilecek politik hamleleriyle kendisini büyük güçlere bırakarak nispeten de olsa ayakta kalmayı başarmıştır. Fakat bu durum Dünya Sistemleri Analizi’nin bir başka konusu olan kitlesel göç hareketini doğurmuştur.

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı, birkaç sene içerisinde kitlesel göç hareketini ortaya çıkarmıştır. Yarı Çevre olarak nitelendirdiğimiz Türkiye ise Suriyeli göçmenlerin ilk durağı olmuştur. Türk dış politikasının tarihi bağlara ve ortak değerlere vurgu yaparak Suriye’den gelen göç hareketi, ülkenin kapılarını kontrolsüz bir şekilde açtığı 2011 yılının bahar aylarından itibaren artarak devam etmiştir. Bu durum normalde gerçekleşmesi beklenen göç yoğunluğunun çok daha fazlasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye, daha sonra söz konusu kontrolsüz göçmen kabulünü durdurmuş olsa da oluşan göçmen yoğunluğunun hem Türkiye’nin hem de Avrupa Birliği’nin göçmen politikalarında ve iç politikalarında ciddi yansımaları görülmüştür. Göç hareketi Dünya Sistemleri Analizi’nde belirtildiği üzere Çevre, Yarı-Çevre’den Merkez’e doğru yol almıştır. Bu bağlamda nihai hedef olan Avrupa Birliği’nde bir baskı oluşturmuştur. Türkiye ise tam bir Yarı-Çevre ülke özelliği göstermektedir. Göç unsuru Türkiye için hem bir baskı oluşturmaktadır, hem de politik fırsatlar sunmaktadır. Fırsat, sınırları içinde bulunan göçmen varlığını Avrupa Birliği’ne doğru kontrolsüz şekilde bırakmak tehdidiyle, Avrupa ile olan karşılıklı ilişkilerinde bu durumu kendi lehine kullanmak olarak

açıklanabilir. Türkiye elindeki bu politik hamle şansını zaman zaman kullanmayı denemiştir. Bu durum hem siyasi söylemlerde hem de bazen eylemlerde gözlemlenmiştir.

2013 yılında çatışmaların iyice artmaya başlamasıyla Avrupa Birliği ve Türkiye, Suriye politikalarını güvenlikleştirme yoluna gitmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, Türkiye'yi çerperde tutarak kendi çıkarlarını korumaya yönelik bir politika geliştirmiştir. Avrupa Birliği'nin Merkez konumunu korumaya yönelik refleks göstermeye başladığı söylenilebilir.

Avrupa Birliği ve Türkiye arasında göç krizi karşılıklı atılan politik hamlelerle adeta satranç oyununa dönüşmüştür. Örneğin taraflar arasında vize serbestisi konusunda verilen sözün ötelenmesinden dolayı ilişkiler yıpranmışken Avrupa Birliği, Türkiye'yi sınırlarını yeterince korumamakla ve bu yüzden de düzensiz göç sayısında artış olduğu yönünde suçlamış, Türkiye de terör ve göç konusunda Avrupa Birliği'ni suçlamış böylece taraflar arasındaki ilişki süreç içerisinde yıpranmıştır. Müzakerelere de yansıyan bu durum tarafların sadece pragmatik karar almalarıyla sonuçlanmıştır.

Bu çerçevede uygulanan pragmatizm tesadüf eseri olarak nitelendirilemez. Bunun nedeni Dünya Sistemleri çerçevesinde değerlendirilebilir. Merkez olan Avrupa Birliği, Yarı Çevre olan Türkiye'yi Merkez'in dışında tutmak istemektedir. Böylelikle hem göç unsurunu Türkiye'ye hapsedmiş olacak hem de göç kaynaklı istikrarsızlığı kendisinden uzak tutmuş olacaktır. Bunun yanında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı Suriye kuzeyinde desteklediği terör unsurlarının da mantıklı açıklaması vardır. Avrupa Birliği, Suriye'de yerleşik bulunan terör unsurlarını Türkiye'ye karşı destekleyerek Türkiye'nin istikrarsızlaşmasını ve bu doğrultuda Merkez'e olan uzaklığını sürdürmesini hedeflemektedir. Türkiye ise bünyesinde bulunan göçmenler ile birlikte vize serbestisi olarak Avrupa Birliği içinde emeğin serbest dolaşımını hayata geçirerek, göçmenlere harcanmak üzere Avrupa Birliği'nden fon olarak, ekonomik çıkar sağlamaya çalışmaktadır. Bu durumda geçiş ülkesinin avantaj-dezavantaj dengesindeki ağırlığı avantaj lehine bozmaya çalışmaktadır. Suriye ise tipik Çevre ülkesi olarak tamamen istikrarsızlaşmış ve olabildiğince göç üreten ülke konumunda değerlendirilmelidir. Bu bağlamda Merkez, kendi gücünü kullanarak sığınmacıların sorumluluğunu üzerine almamaya gayret göstermekte, sorunu yerinde ve Yarı Çevre ülke içinde çözmeye gayret etmektedir.

Avrupa Birliği'ni her ne kadar Merkez olarak tanımlasak da hegemon ABD'nin ardılı bir Merkez konumundadır. Bu durumun ortaya çıkışı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurgulanan yeni uluslararası sistem içerisinde bilhassa Batı Avrupa'nın ABD'nin öncelikli müttefiki olarak kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Bunun yanında Batı Avrupa ülkeleri ABD'den aldığı ekonomik yardımlarla hızlı bir şekilde ayağa kalkıp refah ülkeleri durumuna gelmişlerdir. Soğuk Savaş ardından ABD hegemonyası kan kaybettikçe Avrupa Birliği daha hızlı kan kaybetmiştir. Bu durum 2008 Küresel Finans Krizi ardından daha net ortaya çıkmaya başlamıştır. Karşılaştırma yapacak olursak; 1960'larda ivedi bir şekilde göçmen ihtiyacı olan Avrupa, 2010'larda tek bir göçmene tahammül edemeyecek Avrupa'ya evrilmiştir. Türkiye açısından da tarihsel bir karşılaştırma yapılacak olursak; 1990'larda kayıtsız şartsız AB'ye üye olmak için elinden gelen tavizi vermeye hazır bir Türkiye'den, AB ile eşit ilişki isteyen ve Suriyeli göçmen krizinde üzerinde durduğumuz gibi Avrupa'ya politik baskı uygulayabilen bir Türkiye ortaya çıkmıştır. Bu durum Türkiye'nin Yarı-Çevre'den Merkez'e gelme arzusunu da göstermektedir. Wallerstein'in da bahsettiği üzere Yarı-Çevre ve Merkez arası geçişkenlikler uluslararası sistemin kriz yaşadığı zamanlara denk gelmektedir. Dolayısıyla günümüz

konjonktürü Avrupa Birliği açısından tehditler doğurmakta, Türkiye adına ise hem tehditler hem de fırsatlar yaratmaktadır.

Sonuç olarak Avrupa Birliği'nin göç krizini kendi adına doğru yönetebilmesi, göçü olabildiğince yerinde kontrol etmeyi başarabilmesine ve Türkiye'yi istikrarsızlaştırmasına bağlıdır. Türkiye adına göç krizini doğru yönetmek ise Avrupa Birliği'nden olabildiğince fazla taviz kopararak, gelen göçü kendi ekonomik dinamikleri doğrultusunda iyi kullanarak, Merkez ülkelerin arasına girebilmeyi başarabilmesi olarak değerlendirilebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi uluslararası sistem krizi doğurmuştur. Dünya-Sistem 1990'dan günümüze bir kriz içerisindedir ve bu kriz Merkez, Yarı-Çevre ve Çevre ülkeleri arasında geçiş fırsatları doğurmaktadır. Bu geçişler kimi ülkeler adına daha zor kimi ülkeler adına daha kolay olabilmektedir. Bunun tarihi, coğrafi, ekonomik, kültürel nedenleri bulunmaktadır. Türkiye ise bir üst kademeye geçiş yapabilmek adına başta coğrafi ve tarihi fırsatlara sahiptir. Fakat bu durum Avrupa Birliği açısından ciddi riskler barındırmaktadır. Söz konusu riskler ve fırsatlar ise günümüzde Suriyeli göç unsuru özelinde ortaya çıkmıştır. Dünya Sistemleri Analizi ise bize bu fırsat ve riskleri okuyabilme şansı vermektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki göç krizinin orta vadede devam edeceği öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, F. (2019). "Türkiye-Avrupa Birliği Mülteci Politikaları ve Suriyeli Mülteciler". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul:80
- AKDOĞAN, M. (2018). "Avrupa Birliği'nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi". Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi, 1 (1):69-71
- AKTAŞ, M., & ÖZTEKİN, S. (2017). "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları". Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları, Third Sarajevo International Conference On Social Sciences By Fba, 206
- ARKAN TUNCEL, Z. (2017). "Avrupa Birliği'nin Dış İlişkilerinde Göç ve Değişen Kimlik Anlayışı". Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 31(4): 981.
- BOZKAYA, Ö. & KINCAL, A. (2018). "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi". Göç Araştırmaları Dergisi, 4 (2):113- 115
- BOZKURT, K. (2018). "Suriye İç Savaşı: Savaşın Yarattığı Mültecilik Akımının Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Yansımaları". Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 1 (1): 58
- CANYURT, D. (2018). "Kazanamı Olmayan Savaş "Suriye İç Savaşı": Neden Bitmedi, Barış Nasıl Gelebilir?". Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 14 (4): 1108
- ÇAĞLAYAN, S. (2006). "Göç Kuramları ve Göçmen İlişkisi". Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (17) , 79-84
- DULKADİR, D. (2017). "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri". Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi, 1 (2):28
- GÜLEÇ, C. (2015). "Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları". Tesam Akademi Dergisi, 2: 83-93

- İNCE, C. (2019). “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18): 2598-2599
- İŞCAN ERDOĞAN, Y. (2019). “Düzensiz Göç ve Ab Kapsamında Geri Kabul Anlaşmaları”. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük: 20-21
- KARACALAR, A. (2018). “İltica Rejimi Çerçevesinde Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri: Suriyeli Göçmen Krizi”. Social Sciences Studies Journal Dergisi, 4(19): 2428-2429
- KAYGUSUZ, D. (2021). “Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”. Akademik Düşünce Dergisi , (3) : 61-62
- MÜLTECİLER DERNEĞİ (2021). “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Ekim 2021” 23.10.2021, <https://Multeciler.Org.Tr/Turkiyedeki-Suriyeli-Sayisi/> , 02.11.2021
- ÖZCAN, M. (2017). “AB- Türkiye İlişkileri Suriye Krizi”. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi,2017: 10-11
- ÖZTÜRK, S. & ÇOLTU, S. (2018). “Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri”. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi,7(13):188-190.
- ÖZTÜRK, S. & SAYGIN, S. (2017). “1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu”. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 2-6
- SEZİK, M. & AĞIR, O. (2016). “Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (1):96-116
- ŞEN, E . (2021). “İnsani Müdahale ve Koruma Sorumluluğu: Suriye İç Savaşı”, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik: 5-7
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Avrupa Birliği Başkanlığı AB Rehberleri AB’ye Genel Bakış 02”, (2012)., https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf / 30.11.2021
- T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, Göç İdaresi Başkanlığı, “İltica ve Göç Mevzuatı”, 2005 https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/iltica_goc_mevzuati.pdf / 15.12.2021
- TRT HABER, “AB'den Türkiye'deki Suriyelilere 150 Milyon Euro Destek Hazırlığı”, <https://Www.Trthaber.Com/Haber/Gundem/Abden-Turkiyedeki-Suriyelilere-150-Milyon-Euro-Destek-Hazirligi-612887.Html> , 28.10.2021
- UZUNÇAYIR, C. (2015). “Göçmen Karşıtlığından İslamofobiye Avrupa Aşırı Sağ”. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2 (2): 139
- WALLERSTEIN, I. M. (1976). The Modern World-System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. Academic Press, New York.
- WALLERSTEIN, I. M. (2018). Dünya-Sistemleri Analizi. Bgst Yayınları, İstanbul.
- YANARDAĞ, U. & YANARDAĞ, M. Z. (2019). “Kapsayıcı Toplum Kalkınması Olanakları: Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlere Yönelik Avrupa Birliği Tarafından Fonlanan Projeler”. Demis: 4-5.

YELTİN, H. (2018). "Türkiye'nin Suriye Krizine Karşı Güvenlik Arayışlarına Bir Örnek: Fırat Kalkanı Harekâtı". Econdor International Academic Journal, 2 (2): 205